

Gårdsstödsreformen positiv för sysselsättningen

I samband med frikopplingsreformen 2005 blev all jordbruksmark i Sverige berättigad till gårdstöd. Tidigare var endast vissa grödor och träda, samt vissa djurslag berättigad till stöd inom pelare I (i form av areal- och djurstöd). Reformen innebar att betesmark som inte tidigare hade varit stödberättigad nu blev stödberättigad inom den s.k. pelare I i EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Denna Policy Brief analyserar hur sysselsättningen inom jordbruket påverkades av införandet av betesmarksstödet och tvärvillkoren.

- I regioner med en stor andel betesmark hade sysselsättningen inom jordbruket varit 9 procent lägre utan betesmarksstödet.
- Betesmarksstödet påverkar inte total produktion eller investeringar på gården.
- Arbetskraften används för att uppfylla tvärvillkoren som syftar till att hålla betesmarkerna öppna och bevara biologisk mångfald.

Frikopplingen och betesmarksstödet

År 2003 beslutade EU att stöden inom pelare I till jordbruket skulle frikopplas från produktionen. Från och med 2005 omvandlades arealstödet och djurstöden (förutom 75 procent av handjursbidraget och mjölkbidraget) till ett gårdstöd, som betalas ut i förhållande till gårdens areal oavsett produktion bara marken hålls i gott jordbruks- och miljömässigt skick. Frikopplingsreformen innebar att all jordbruksmark blev stödberättigad men med olika belopp till åker- och naturbetesmark. Tidigare har inte naturbetes- och slåttermark och vall på åkermark erhållit stöd från pelare I. Naturbetes- och slåttermark och vall på åkermark fick innan 2005 miljöstöd från landsbygdsprogrammet (pelare II) och kompensationsbidrag. Tabell 1 visar stöden till de olika typerna av jordbruksmark före och efter 2005. Vi ser att 0,78 miljoner hektar vall på åkermark och 0,49 miljoner hektar naturbetes- och slåttermark fick det nya gårdstödet, vilket innebar att den stödberättigade arealen (för pelare I stöd) ökade med 87 procent. När vi fortsättningsvis hänvisar till betesmark så avser vi såväl naturbetesmarker som vall på åkermark, och med betesmarksstödet menar vi stödet inom pelare I och inte betesmarksstödet inom landsbygdsprogrammet.

Tabell 1. Stöd till olika typer jordbruksmark innan och efter 2005.

	Stöd fram till och med 2004	2005 och framåt	Hektar (miljoner)
Stödberättigad åkermark	Arealstöd	Gårdsstöd	1,74
Vall på åkermark	Kompensationsbidrag (KB) + Miljöstöd	Gårdsstöd + KB+Miljöstöd	0,87
Naturbetes- och slättermark	KB +Miljöstöd	Gårdsstöd+ KB+Miljöstöd	0,49

Källa: Personlig kommunikation med Jordbruksverket (2013).

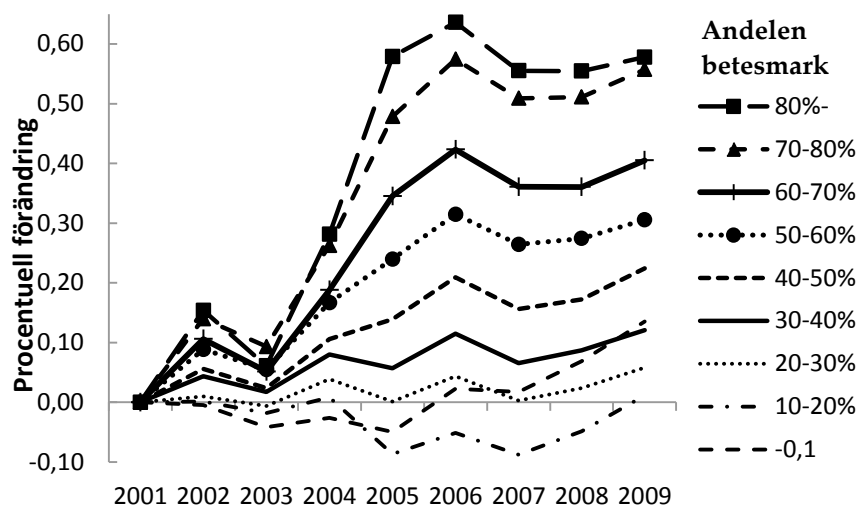
Tvårvillkoren

Samtidigt som stöden frikopplades inrättades även tvårvillkor som syftar till att bevara jordbruksmark i gott jordbruksskick och bevara miljövärden som t.ex. hävd av betesmark. Tidigare tillämpades "god jordbrukarsed". Analysen uppskattar därmed de samlade sysselsättningseffekterna av betesmarksstödet och tvårvillkoren.

Omfördelningen av stöden i pelare I

För Sverige som har mycket betesmark innebar betesmarksstödet att pelare I stödet ökade för gårdar och regioner med mycket betesmark. Figur 1 beskriver ökningen i pelare I utifrån andelen betesmark av total jordbruksmark i kommunen.

Figur 1: Förändring i pelare I uppdelat på andel betesmark i kommunen

Källa: Nordin (2013).

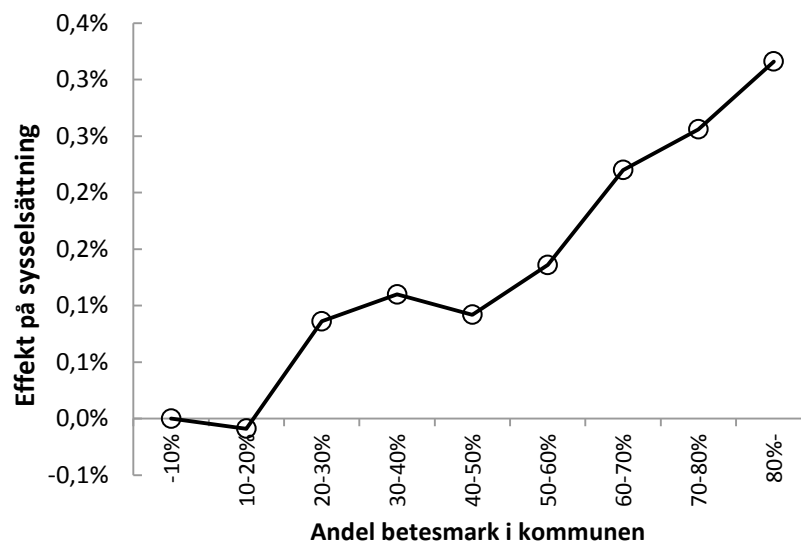
Den förändring vi är intresserad av är den mellan 2004 och 2005. För kommuner med mer än 70 procent betesmark ökade stöden 2005 med ca 30 procent jämfört med 2004. För regioner med mindre än 30 procent betesmark ser man en viss minskning i stödet. Ökningen 2004 beror på införandet av mjölkstödet och minskningen efter 2006 beror på moduleringen. I och med att stöden utbetalas i Euro så beror uppgången 2009 på att den svenska kronan försvagades.

Men hur uppkommer omfördelningen? Helt enkelt genererade en liten procentuell minskning i stöden för kommuner med lite betesmark (och mycket pelare I stöd innan 2005) en mycket stor procentuell ökning i stöden för kommuner med mycket betesmark (och lite pelare I stöd innan 2005). Effekten är liknande på gårdsnivå. Omfördelningen var främst en effekt av att vall på åkermark, som är vanligt i regioner som tidigare erhöll lite stöd från pelare I, blev stödberättigad. Att ersätta areal- och djurbidragen med ett betesmarkstöd innebär följaktligen att kommuner och gårdar med mycket betesmark blev vinnare. Framförallt Norrland och skogsbygden gynnades.

Effekter på andel sysselsatta inom jordbruket

Figur 2 illustrerar effekter av betesmarksstödet på andelen sysselsatta inom jordbruket. Linjen visar hur sysselsättningen påverkades av ökningen i pelare I. Jämförelsen görs gentemot regioner med en liten andel betesmark (mindre än 10 procent av total jordbruksmark) där stödet var (nästan) oförändrat. Sysselsättningen ökar med andelen betesmark och för regioner med mer än 50 procent betesmark finner vi en statistiskt signifikant ökning i sysselsättningen gentemot gruppen med en liten andel betesmark. För regioner med mer än 70 procent betesmark är ökningen även signifikant gentemot regioner med upp till 60 procent betesmark. En ökning i sysselsättningen med 0,3 procentenheter motsvarar en 9-procentig ökning i sysselsättningsnivån, vilket är en stor ökning.

Figur 2: Förändring i andel sysselsatta inom jordbruket beroende på andel betesmark

Källa: Nordin (2013).

Effekter på arbetade timmar

Tabell 2 visar betesmarksstödet effekter på antalet arbetade timmar per år på gårdsnivå. Kolumn 1 visar att betesmarksstödet ökade antalet arbetade timmar med 4,6 procent (för en gård med genomsnittlig andel betesmark). Effekten är signifikant på 1-procentsnivån. Det bör emellertid noteras att effekten är en engångseffekt av införandet av betesmarksstödet och tvärvillkoren och att en ytterligare ökning av betesmarksstödet inte ger samma effekt.

Tabell 2: Betesmarksstödet effekter på årligt arbetade timmar, total produktion och investeringar.

	Arbetade timmar	Total produktion	Investeringar
Betesmarksstödet effekt	4,6%	1%	1,5%

Källa: Utifrån effekterna i Nordin och Manevska-Tasevska (2013) har effekterna räknats om till att gälla för gården med genomsnittlig andel betesmark.

Främst en effekt av att jobb bevaras

Strukturomvandlingen inom jordbruket har inneburit att sysselsättningen i jordbruket har fallit under en längre tidsperiod. Analysen visar att betesmarksstödet och tvärvillkoren har bromsat den nedgående trenden i regioner med mycket betesmark och för lantbrukare som överväger att lägga ner verksamheten kan betesmarksstödet ha en avgörande betydelse. Vi ser även en viss förändring i arbetsdelningen på gården, där anställda utanför familjen utför en allt större andel av arbetet på gården.

Inga effekter på produktion och investeringar

Effekterna på produktion och investeringar av betesmarksstödet är inte signifikanta. Att betesmarksstödet inte påverkar produktion och investeringar är rimligt. Frikopplade stöd förväntas inte påverka produktionen.

Tvärvillkoren och arbete

Men om ökningen i sysselsättning och antalet arbetade timmar inte innebar en produktionsökning vad används i så fall arbetskraften till? För att erhålla stöd måste jordbruksmarken skötas i enlighet med tvärvillkoren. Tvärvillkoren syftar till att bevara miljövärde såsom ett öppet landskap och biologisk mångfald. För att uppfylla tvärvillkoren för betesmark krävs det därför en arbetsinsats. Naturbetesmarker måste bland annat betas årligen vilket innebär ett behov av att ha idisslare, nu för landskapsvård med kött som biprodukt. I enlighet med detta resonemang finner vi att gårdar med mycket naturbetesmark skaffar sig ytterligare köttkor. Slutsatsen stöds av en enkät genomförd av Jordbruksverket som finner att jordbrukarna själva anser att tvärvillkoren för naturbetesmark är särskilt tid- och kostsamma.

Slutsatsen är att betesmarksstödet och tvärvillkoren leder till att sysselsättningen i jordbruket bevaras, vilket i sin tur kan ha lett till en positiv miljöeffekt. Värdet av miljöeffekten är dock oklart då det saknas studier av samhällets värdering av de marker vars skötsel har skapat de nya jobben. Men sysselsättningseffekten är åtminstone en indikation på att en miljöeffekt kan ha uppnåtts. Vi vet att det genomförs en arbetskrävande insats och om vi inte hade uppmätt en arbetsinsats så hade tvärvillkoren med stor sannolikhet *inte* haft någon påverkan på miljön.

Data och metod

Hur har analysen genomförts? Analysen använder sig av aggregerad data på kommunnivå och mikro-data i form av ett urval gårdar (FADN databasen). I den aggregerade analysen studerar vi förändring i andelen sysselsatta inom jordbruket i kommunen och i gårdsanalysen studerar vi förändring i antal arbetade timmar per år på gården. Analyserna tar även hänsyn till den nationella trenden i sysselsättning inom jordbruket, och kommun- och gårdsspecifika egenskaper. Jämförelsen sker *inom* kommunen eller gården, och *inte mellan* kommuner eller gårdar. I den aggregerade analysen studerar vi därför sysselsättningsförändringen inom kommunen efter 2004, för kommuner med olika stor betesmarksandel. På gårdsnivå använder vi betesmarksandelen för att räkna fram det faktiska betesmarksstödet. Vi tar också hänsyn till nivån på miljöstöd, kompensationsbidrag och andra typer av stöd inom landsbygdsprogrammet.

Källa

Nordin, M. (2013) "Does the Decoupling Reform Increase Agricultural Employment in Sweden? Evidence from an Unavoidable Change", AgriFood Economics Centre Working Paper No 2013:4.

Nordin, M. och Manevska-Tasevska G. (2013) "Farm-level employment and direct payment support for grassland use: A case of Sweden", AgriFood Economics Centre Working Paper No 2013:5.

Mer information

Martin Nordin
E-post: martin.nordin@nek.lu.se
Telefon: 046 – 222 07 90

Författare

Martin Nordin

**Vad är AgriFood
Economics
Centre?**

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 730, 220 07 Lund
AgriFood Economics Centres publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se
